

SKAL MAN DA IKKE TÆNKE MED SPROGET?

Et refuseret indlæg i anledning af en Borges-anmeldelse.

Arbejder man til daglig med samtidens erkendelsesvilkår, forbløffes man ikke sjældent over den aggressive tone, dagbladene dyrker, når de omtaler de problemstillinger, den nye 80er-kultur forholder sig til. Som oftest anmeldes de bøger og tidsskrifter slet ikke, der tænker udenfor systemer som grundtvigianismen, socialismen, kvindebevægelsen eller psykoterapien, systemer, der idag udgør den *etablerede* kultur, dvs. den eneste *sammenhængende* kulturopfattelse, man finder i et land som Danmark. 1968 udvirkede en gradvis men faktisk sammenlutning af de nævnte systemer til en moderne folkelighedsideologi, der kan beskrives som en dyrkelse af det fælles og som et krav om, at al sand erkendelse skal kunne *måles* i nyttevirkninger. Den dag videnskaberne begynder at kortlægge denne ideologis udvikling, vil de nok kalde den *socialfunktionalisme* og forklare, at den i 1970erne beherskede samtlige kulturudtryk fra bekendelseslitteraturen til brugslyrikken. Det vil da blive understreget, at 80ernes "vilde maleri", post-moderne arkitektur, nøgterne poetik og storbykakofoniske musik alle udgjorde reaktioner på socialfunktionalismen, men vel at mærke reaktioner, der ikke formulerede sig som oprør mod eller "negationer" af den 68ske fællesideologi.

Det er måske på grund af denne mangel på programerklæringer, at dagbladene endnu her midt i 80'erne har så svært ved at danne sig et overblik over tiårets kulturopbrud og derfor af vane fortsætter med de socialfunktionalistiske kriterier. - Det er under alle omstændigheder sådanne kriterier, Bent Mohn bruger i sine angreb på den sidst oversatte Borges-antologis filosofiske afsnit (se *Politiken* d. 25. juli 1984) indbefattet antologi-redaktøren Per Aage Brandts efterskrift.

Bent Mohn begaver Efterskriftet, der fylder 7 af antologiens ialt 125 sider, med cirka en sjettedel af anmeldelsens spaltepads: det får at vide, at det er skrevet "i magistrenes kragemål" og at det ikke "giver nogen hjælpende hånd, når det gælder om at træde ind i

Borges' digteriske verden", men samtidig får vi citeret et par lange passager (til skræk og advarsel), der indeholder genkendelige begreber fra matematikken, grammatikken og geografien. Avislæseren kan så forstå det, Bent Mohn nok ikke vil acceptere: at det er i disse ordnende videnskaber, man skal finde den fornuft, der styrer Jorge Luis Borges' fortællinger. Og ser man efter i Efterskriftet, der bærer den klare (og smukke) titel: "Borges - En cool mystiker", får man understreget, hvilke erkendelsesdimensioner der gør Borges til en filosofisk digter og hvilke, der gør ham forskellig fra de "hotte mystikere"; alle perspektiver der hører hjemme i et *Efterskrift*, hvor den læste tekst kommenteres, i modsætning til *Indledningen*, der indfører og præsenterer.

Vi skulle iøvrigt mene, at en ikke-irriteret læsning af Efterskriftet havde været uhyre nyttig for Bent Mohn: forholdet mellem det kreative sprog, den filosofiske erkendelse og de "eksakte" videnskabers genstandsverden udgør en problemstilling, der har optaget al betydelig litteratur i dette århundrede. Tænk blot på Robert Musils *Manden uden egenskaber*, der forsøger en litterær "objektiv" (derfor "cool") beskrivelse af sine hovedpersoners mest subjektive gøremål eller tænk på James Joyces hovedpersoner, hvis eksistens opløses i det litterære værks sproglige handlinger. Efterskriftets eget sprog tænker *med* disse problemstillinger og i sit forsøg på at tilføje dem et par uventede vinkler citeres den fremragende franske litteraturteoretiker Maurice Blanchot, mens Per Aage Brandts tekst selv inddrager 4-5 antikke og nyere tænkere, der iøvrigt alle er at finde i *Politikens filosofi leksikon*. - Man kunne også sige, at Efterskriftet dermed udfylder en anden af sine pligtfunktioner i dette tilfælde, nemlig at forbinde de udvalgte noveller med de filosofiske essays.

Havde Bent Mohn benyttet sig af forbindelsen *mellem* magister Brandts sproglige og videnskabelige perspektivering og digter Borges' lærde og litterære problemvalg, så er der grund til at tro, at anmelderen ikke var havnet i de mange fejlreferater: kunsten har således slet ingen titanisk funktion i Borges' filosofi, således som Bent Mohn mener at vide, ligesom "Emma-Zunz"-novellen så ganske er uden psykologiske dybder, men istedet *fortæller*, hvorledes et formål kan adskilles fra en virkning, ved at et hævn dræbt før det får hævn: hvad der adskiller formålet fra virkningen er begiven-

hederne, især forholdet mellem deres antal og tidspunkter. Borges' skæbnefilosofi er derfor en tilfældighedernes matematik: "Anmelderhjemmets sorte kat sidder i vindueskarmen; i det øjeblik morgenkaffen bliver skænket op i anmelderens kop forvandles de søvnige katteøjne til gløder: en flue er lettet fra sukterskålen! Mens anmelderen rører rundt sætter fluen sig på solstrålen, der løber ned langs et bind noveller og essays, som ligger opslået på en af bogens sidste sider. Da anmelderen løfter koppen rammer poten fluen: det forstyrrer den læsende, koppen hældes lidt upræcist og en kaffedråbe falder ned på side 125. Solstrålen bevæger sig en anelse og tørrer dråben en smule, mens anmelderen sender katten ud i haven: han vender tilbage, ser ned på siden og læser, hvad kaffedråben har indkredset: "som det uhyggelige ind i den homogeniserede verden med sin heterogenitets diskrete og minutiøse ubegribelighed." - "Uhørt, det kan man da ikke sige" udbryder han".

Maryse Laffitte og Carsten Juhl

Et par efterord til Slagmark og for en sikkerheds skyld

"Ach, Louise, lass ... das ist ein zu weites Feld", siger Theodor Fontanes faderskikkelse for n'te og sidste gang efter Effi Briests død og moderens (Louises) forsøg på at tænke, hvad der gik galt.

Efter at vi den 28. juli havde indleveret det indlæg, som her er optrykt, modtog vi en meget venlig og høflig skrivelse fra det strejkebesværede dagblads litteraturredaktrice og her stod der at læse:

"Som De selv anfører i indlægget er Per Aage Brandts efterskrift i bogen kun en mindre del af udgivelsen. Og bl.a. på den baggrund må jeg finde, at det vil føre for vidt at bringe Deres anmeldelse af anmeldelsen i den foreliggende form (og længde!)."

Erkendelsen i 80'erne befinder sig i en mærkelig situation: den blomstrer på alle felter, mens politikens, videnskabens og massekommunikationens institutioner jamrer over tidens tomhed, "højre-bølge" eller stagnati-